

dio ad textus hebr. elucidationem colligit (cf. *Antonius* l. c. II, 308; *Quetif* II, 456 — etiam *Diestel* l. c. eius adnotaciones dignas esse ait quae legantur). Ibi quoque inveniuntur breves illae, sed lucidae et succosae notae, quas *Iacobus Tirinus* S. I. († 1636) edidit; eius *Commentarium in V. et N. T.* saeppe est editum (cf. *de Backer*, Bibliothèque des écrivains de la C. d. J. s. v.), quo quanto in pretio sit habitum ostenditur. Etiam hodie utiliter consultur. Neque sine laude et approbatione manserunt *Biblia sacra cum commentariis ad sensum literae*, quae edidit Parisii 1632 *Iacobus Gordonus* S. I. († 1641); *Richardus Simon* ea multis laudibus celebrat (*Histoire crit. du V. T.* 3, 12). Maximam approbationem nactus est *Ioannes Menochius* S. I. († 1655), cuius *brevis explicatio sensus literalis s. Scr. ex optimis quibusunque auctoribus per epitomen collecta* (vel, ut aliae editiones titulum ferunt: *Commentarii* totois *Scr. ex optimis quibusunque auctoribus collecti*) saepe est edita (cf. *Hurter* l. c. 813; *de Backer* l. c.), et revera breviter, dilucide, saepe etiam feliciter sensum explanat. Huc etiam referendae sunt *Guilelmi Estii* adnotaciones in loca difficultiora s. *Ser.* — saepius editae sunt; etiam insertae literalibus *Bibliorum* *commentariis Venetiis* editis et partim *Ser. s. cursu completo*, quem *Migne* concinnavit.

Commentarium edidit in *universam Scripturam Franc.* *Carriere* O. Min. (Lugduni 1663) sensum literae referentem captatim cum brevi et solida latentium et insurgentium quaestionum resolutione (cf. *Hurter* l. c. II, 122). *Commentarium* literalē et moralē gallice composuit in *universam* fere *scripturam Franc.* *Pean de la Couillardiere*, in *Pentateuchum* et *Job*, Parisii 1680. Item *Laurentius a.s. Francica romana* O. S. Aug., cuius *exstal sacram theatrum bibliorum*, in quo exponuntur *commentaria* literalia et moralia, Romae 1690. Item *Benedictus Laugeois* O. Cap., qui edidit *L'Explication littérale et françoise de toute la Bible selon la méthode que N. S. a enseignée à ses Apôtres*, Paris 1673-1682; etiam latine sub titulo: *Scientia universalis s. Ser. Iis vero notior* est *Ludovicus Isaac le Maistre de Sacy*: *La sainte Bible en Latin et en Francois avec le sens propre et littéral*, Paris 1682, et saepius v. g. 1789-1804. « *Duos ille sensus complexus est literalē scil. et moralē seu spiritualem; in elucidatione vero sensus spiritualis potissimum laborat, hinc aedificationem magis spectat, difficultates leviori brachio attingit et originales textus ac varias interpretum opiniones ad calculum non revocat, gratiam ex se victricem tuerit* » (*Calmet*, *Bibl. s.; Hurter* l. c. II, 418 et seq.).

Universam quoque *Scripturam* locuplete compendio explicavit *Casper Kuemmet* S. I., Moguntiae 1706; ita etiam *Ludovicus Carrières* congr. *Orat.*, Parisii 1701-1717, sed breviter omnino; *commentarius* utilis censebatur, unde saepius est recensus (cf. *Hurter* l. c. II, 733). Hos

tamen longe superat merito et celebritate *Augustinus Calmet* O. S. Ben. *Commentaire* literal... Parisiis 1724 et seq. — latine reddidit *Ioan. Dominicus Mansi: Commentarius literalis in omnes libros...* Wirsburgi 1789. Is sedulo etiam hodie consulendus est, methodum sequitur claram et sanam; versiones veteres aliorumque expositiones breviter ac lucide recenset, dijudicat, contextui inhaeret, notis historicis et archaeologicis sensum elucidare studet.¹ — Inter alia plurima, quae vastum illud sed nimis singulare ingenium, *Ioannes Hardouin* S. I. « *hominum paradoxotatos* », suscepit, etiam *Job* curas impedit; edidit enim *le livre de Job paraphrasé avec des remarques*, Parisiis 1729. Opinionum singularitatem etiam hic consecutatur; tuetur enim lobum floruisse circa an. 700 a. Chr. et esse auctorem partis dramaticae libri a 3, 3-42, 7; sed *Ezechielem* librum redigisse et reliqua adiecisse (cf. *Hurter* l. c. II, 1106). Eodem ferme tempore *Iacobus Iosephus Duguet* scriptis *Explication du livre de Job*, Parisiis 1732; aliqua ex eius placitis leguntur in *Cursu completo* ed. *Migne*. Laudantur viri opera a stili elegantiā, sed deest debita accuratio; in *commentariis* sensum quidem literalē non plane neglit, sed praeceps sensum typicum prosequitur, harmoniam inter V. et N. T. illustrat, ingenio tamen suo saepe indulget (cf. *Hurter* l. c. II, 4039).

Ex aliis *Bibliorum* versionibus cum notis et explanationibus nominasse sufficiat: opus, quod *Bible de Vence* vocatur; Germ. *Cartier*, Constantiae 1763, 1770; *Ignatius Weitenauer* (Augustae Vind. 1779-1781); *Henricus Braun* (Augustae Vind. 1789-1797); *Eugenius de Genoud* (Parisiis, Lugduni 1821-24); *Thaddaeus Antonius Dereser* (Francof. 1805); *Antonius Martini* (Florentiae 1832); Ios. Fr. *Alloli* (Landshut et München, saepius); *Lochet Reischl* (Ratisbonae 1851, 1867).

Ex recentiore tempore hi *commentarii* notandi sunt: Il divino libro di Giohbe, esposto in lezioni teologico-critico-morali dal P. *Rosario Parisi* d. C. d. G. Palermo 1843; Das Buch Job, übersetzt und erklärt von Dr. B. *Welte* (W.); Freiburg i. Br. 1849; qui *commentarius* excellentissimus est; praebat elegantem versionem ex hebreo, accurate in dictiōnum hebr. formam et sensum inquirit, nexum et progressum cogitationis lucide exponit. Neque omittenda metrika versio: Das Buch Job. In gereimtem Versmaasse übersetzt von Heinrich *Hayd*; München 1839. Versio est elegans et fidelis; notae adduntur breves, utiles. Versio quoque elegans praebat simul cum perspicuo rerum

1. Multis eum laudat *Diestel*: « Durch eine Fülle trefflicher historischer Bemerkungen, durch unbefangene Kritik der patristischen Exegese, durch besonnene Rücksichtnahme auf alte Versionen, durch Verschmähung der mystischen Allegorie entscheidender für manche Deutungen (wie bei Gen. 3, 15), und bleibt einer der ausgezeichnetsten und klarsten katholischen Exegeten ». Geschichte des A. T. in der christl. Kirche p. 441.

argumento et notis eruditis in opere, quod ex scriptis a *Le Hir* viro doctissimo relictis edidit M. Grandvaux : *Le livre de Job, traduction sur l'Hebreu et commentaire*, Parisiis 1873. Das Buch Job übersetzt und erklärt von Dr. Hermann Zschokke (*Zsch.*) ; Wien 1873. Commentarius est perspicuus, laude dignus; proh dolor, Iobi mores auctor minimus exegesi protestantium confusus iniquius describit eiusque querelas desperantes et Dei iniusti ac crudelis accusationem spirare vult¹. Hoc si ex libro demas, commentarius commendatione valde est dignus. Breves sunt sed succulentae et explanationi valde proficiuae notae, quas I. Pierik (*P.*) S. I. edidit in libro : *Het Boek Job. Naar 't Hebreewsch letterlijk vertaald ter vergelijking met de Vulgata. Gulpen 1881.*

Denum nominandus est Dr. Gustavus Bickell (*B.*), qui nuper edidit *Carmina Veteris Testamenti metrice*; Oeniponte 1882; notas adiecit criticas, aliquas etiam explanatorias ad librum Iob; verum in textu mutando quandoque audacior est.

Iam ex castris protestantium omnes Iobi commentatores enumerare, non est in animo. Illos recensitos reperies apud Rosenmüller (de quo statim), Keil, Einl. in d. A. T. §. 120; Schrader (de Wette, 8. ed.) Lehrbuch d. Einl. p. 544. Aliquos tantum adscribere placet: Ioh. Christ. Frid. Schulzii Scholia in V. T. continuata a G. Laur. Bauer; vol. 6. librum Iobi complectens, Norimbergae 1792. Ern. Frid. C. Rosenmüller (*Ros.*) Scholia in V. T.; editio secunda auctior et emendatior, Lipsiae 1824. Hiob, erklärt von Ludwig Hirzel (*Hitz.*), zweite Auflage, durchgesehen von Dr. Justus Olshausen, Leipzig 1832. Biblicher Commentar... das Buch Job, von Franz Delitzsch (*Del.*), Leipzig 1864. Das Buch Hiob, übersetzt und ausgelegt von Dr. Ferd. Hitzig (*Hitz.*), Leipzig und Heidelberg 1874.

V. — Quale genus interpretationis sequendum sit.

Hanc quaestionem paucis attingimus, quia veteres Iobi interpretes in expositione *moralis* et *allegorica* tantum operis et laboris posuerunt.

Secundum sana interpretationis catholicae principia existit in s. Scriptura sensus *literalis* et *mysticus*. Sensus prior ei est communis cum omni libro, alter ei est proprius et quam maxime Deum s. librorum *auctorem primarium* indicat. Nam ut S. Thomas optime dicit :

1. Melius de eadem re idem auctor indicat Iobique mores verius describit in opere praeclaro : *Historia sacra antiqui Testamenti*; secunda editio; p. 224. et seq. (Vindobonae 1884).

« auctor enim rerum non solum potest verba accommodare ad aliquid significandum, sed et res potest disponere in figuram alterius » et « siue enim homo potest adhibere ad aliquid significandum alias voces vel alias similitudines fictas, ita Deus adhibet ad significationem aliquorum ipsum cursum rerum sue providentiae subiectarum » (Quodlibet. VII, qu. 6, art. 14, 16). Sensus vero mysticus in eo consistit, ut res et *personae* veteris foederis ex Dei consilio novum foedus et varia in hoc foedere respiciant, adumbrent, praefigurant. Ad hunc sensum inveniendum interpres catholici hoc generale statuunt principium: sensus mysticum in iis omnibus et solis V. T. locis admittendum esse, ubi sufficienter constat de intentione S. Spiritus quasdam *res vel personas* destinantis ad alias res vel personas significandas (cf. Ub. *Ubaldi*, Introductio in s. Script. vol. III, p. 20, 96). Ex qua re simul patet, minime omnibus locis talem sensum subesse; verum studium istud ubique sensum mysticum quaerendi id tantum efficere, ut (verbis utor cl. *Ubaldi*, professoris Romani in Seminario pontificio) Scripturae expeditio inepta reddatur et pene ridicula; « si enim interpreti semel persuasum fuerit sub omnibus vel plerisque Scripturae locis latere sensum aliquem mysticum, cum re ipsa in magna locorum parte nullum huismodi sensus vestigium occurrat, ingenium suum torquebit, similitudine longe petitus captabit, imaginationis vires contendet, ut aliquid huismodi proferat, atque ita demum interpretationes in medium adducet violentas » (l. c. p. 94). Praeterea ex notione sensus mystici eluet, inter figuram et figuratum talem habitudinem esse debere, ut illa longe inferior sit isto, et veluti umbra cum corpore solidi comparata, aut imago cum eo quod per illam repraesentatur (cf. *Ubaldi* l. c. 117).

Hisce ad Iobi libri explicationem applicatis facile quis admittet, in ipso Iobi, quem Satanas princeps huius mundi ad tentationem expetit, qui tamen cum Satana congressus insigne de eo victoriam in ipsa affiliatione reportat, cerni figuram quandam et adumbrationem Christi. Innocens Iobus affligitur; Satanus enim, qui perpetuas inimicitiyas cum Deo Deique cultoribus exercet, eum oppugnat; est haec oppugnatio pars quaedam ex pugna illa Satanae contra Deum, que a primordiis creati hominis usque ad mundi consummationem conserbitur; sed simul Iobi Victoria est prolusio quadam et umbra illius victoriae, quam Christus reportaturus est, et quam in Christo et per Christum omnes iusti reportant. Iam haec Victoria sine vulnero non consistit. Deus enim huius certaminis agnothera banc statuit normam: « inimicitiyas ponam inter te et mulierem, inter semen tuum et semen illius; hoc (semen) conteret tibi caput et tu conteres ei calcaneum » (Gen. 3, 15 secundum hebr.), i. e. adest pugna inter hominem et serpentem; serpentis caput

conteritur i. e. serpens vincitur, sed dum vincitur; ipse vicit non sine vulnere, non sine labore et dolore a diabolo inficto victoriam reportat. Christus est homo ille eximus qui serpentis caput contrivit sui corporis crudeli laceratione victoriam acquires; ad passionem subeundam se accinges, *nunc*, inquit, *princeps huius mundi vincietur foras*. Quare etiam Iob Victoria non sine vulnere constituit, quare in universum quotquot semen illud Dei in se suscipiunt et tamquam filii Dei Christum indui ad arenam illam descendunt, non sine vulnere et labore victores evadunt. Est praeterea constans SS. Patrum assertio, Christi figuram ac typum in Iob exprimi¹ (cf. *An. M.* 17, 471; *Phil.* t. 26, 623; *S. Greg.* t. 75, 933; *S. Zeno* l. 2, tr. 45, t. 11, 441; *S. Isidorus* allegor. n. 53; in libr. V. et. N. Test. n. 31; t. 83, 108, 163; *Rhabanus Maurus* de universo l. 3 ep. 3; t. 111, 112; etc.).

An vero praeterea in Iobi libro alia ratio typica in ulla re vel persona deprehendi iure possit, valde dubito. Neque enim pro alio tipo notio ac definitio typi sensus mystici adesse et exprimi inventur, neque conceos et constans SS. Patrum consensus exsistens repperitur, verum in reliquis omnibus studium tantum cernitur, quo pro suo quisque ingenio *allegorias* capit sensumque literalem *improprio, translato, accommodato* modo ad alia vitae christianae praecepta vel religionis documenta transfert. Haec autem quantopere *interpretationis* limites et officium praetergrediantur, non opus est pluribus prosequi. Rem hanc paucis exemplis illustrabimus.

Septem Iobi filios *Phil.* explicat intelligi septiformem Spiritus S. gratiam; tres filias legem, prophetiam, Evangelium; *Glossa ordinaria* vero cernit in filiabus tres virtutes theologicas; *Lyranus* fidem SS. Tri-

1. In quibus et quam multipliciter haec typica ratio cerni possit, accipe ex *Tir.* (ad 42, 14) : « coronis loco breviter ex ante dictis contraham hic in unum, quibus in rebus Iob figura et typus fuerit Christi : 1º Iob rex fuit Idmacus; Christus rex coeli et terrae; 2º Iob excedit omnibus bonis et opibus suis; Christus omnibus etiam vestibus extatus nudus peperit in cruce; 3º Iob filius simul omnibus et filiabus una hora privatus fuit; Christum captum omnes eius Apostoli deseruerunt; 4º Iob omnes pene morborum et dolorum species sustinuit, ulcerosus a capite usque ad talos; Christo totum corpus flagrante conquisitus fuit et omnia metuora doloribus acorribus exarciatus; 5º Iob in animo sensit ingentem misericordiam, fastidium angustiarum; Christus in morte coepit patere, taedere; 6º Iob ab amicis quoque, ino et a propria uxori gravis probris sustinuit, dictis impinis, etc.; Christus a principibus sacerdotibus et magistris, adeoque tota synagoga audiuit blasphemus, impostor, etc.; 7º in Iobo vexando et affligendo daemon laxatis sibi a Deo habentis omnes suas vires exseruit; sed multo magis in Christum; 8º Iob queritur se ab omnibus, etiam intimos amicos derelictum; Christus etiam ad Patrem suum coelestem exclamat : *ut quid dereliquisti me?* 9º Iob omnia haec mala sustinuit incredibili patientia, constantia, sed exclusa morte; Christus usque ad mortem inclusam, mortem autem crucis; 10º Iob redditia omnia duplicita; Christo autem centuplificia ». Addi potest et debet tentatio daemonis eiusque clades. — Alia P. ad ep. 16 prosequitur.

nitatis, dum in septem filiis *universitatem* discipulorum signari vult potentium bene operari et docere, in filiabus autem significari censem personas non potentes gignere filios verbo prædicationis et doctrinae, potentes tamen concipere conceptus devotionis per verbum prædicationis. *S. Greg.* in filiis Apostolorum, in filiabus tres ordines fidelium, pastorum scil., continentium, coniugatorum accipi vult. *S. Bruno* vero scribit : « sed quid tres filiae, nisi tres mundi partes intelliguntur, in quibus Ecclesia tota consistit; Asia videlicet, Africa et Europa »?

In tribus amicis Iobi *S. Ephraem* figuram esse docet pontificum, sacerdotum, prophetarum populi; *S. Greg.* vero figuram haereticorum, qui sub specie consulendi agunt negotium seducendi (sim. *Phil. Br. Rup.*); ita *allegorie; moraliter* vero in iis cernit *vita*, quae virtutum faciem sumunt, sed hostili invective nos ferunt (sim. *Rup.*). Sed *Lyranus* per illos intelligi vult eos qui amicis afflictis vere compatiuntur; dum *Duguet* eos esse contendit Iudeorum figuram, « qui ne comprirent rien non plus que les princes du siècle et les démons, dans la profonde sagesse de Dieu cachée dans le mystère de la croix de son fils ».

Cap. 39, 5-9 legitur onagri descriptio. Iam in *mystica* onagri explanatione *S. Ephraem* diabolum deprehendit et malos, qui sicut Cain dicant : *camus foras*; *S. Aug.* vero scribit : « mirum nisi eos per onagrum significat, qui pauci ab omni negotio liberi Deo servient »; hoc etiam *S. Greg.* approbat; non incongrue vitam eorum significat, qui remoti a turbis popularibus conversantur »; imo postmodum in *allegorico-sensu* scribit : « nec indignum quis iudicet, per tale animal incarnatum Dominum posse figurari » et totam onagri descriptionem de Christo explicat. *Lyranus* in onagro cernit « contemplativum a servitate carnis liberum effectum ». *S. Aug.* leaenam (38, 39) intelligit diabolum; *S. Greg.* vero Ecclesiam; corvos (38, 41) *S. Aug.* peccatores nigros figurare dicit; *S. Greg.* vero gentiles, Iudeeos, imo et praeditores. In struthione (39, 13) *S. Greg.* hypocritam figurari dicit (idem *Glossa ord. Br. Rup. Lyranus*), et iterum synagogam; hanc etiam *S. Ephraem* agnoscat; *Phil.* vero Ecclesiam exprimi cernit « secundum spiritualem intelligentiam sensusque divinos »; *S. Aug.* eos, qui temporalem felicitatem fortiter contemnunt, quia veram illam aeternam desiderant. Vel si de *mystica* quam vocant accipitris (39, 26) significazione inquirimus, *S. Ephraem* in ave ea videt diabolum; *S. Aug.* autem et *Phil.* hominem novum et sanctum; *S. Greg.* : « quid est ergo accipitrem in austro plumescere, nisi quod unusquisque sanctorum tactus flatu S. Spiritus concealescit »? *Rup.* gentilitatem renovatam designari vult, *Lyranus* vero poenitentem. Ita aquilam (39, 27) plerique in bonam partem interpretantur de animis coelesti desiderio elevatis (*S. Aug.*), vel

de subtili sanctorum intelligentia et de volatu dominicae ascensionis (*S. Greg.*), vel de Christo (*S. Ephraem*); *Phil.* vero confidenter scribit: « aliquando in honam partem aquila dicitur... hic vero a Deo potestas adversaria aquila dicitur, quae ex permisso Dei elata in superbiam multum possit » et totum locum, quem alii de Christo et de sanctis explicant, de diaboli descriptione nos docere contendit.

Hisce exemplis satis eluet, quam incerta res sit haec mystica vel allegorica et moralis explicatio. Negari autem non potest, si *mystici* sensus notionem et definitionem tenemus, talem expponendi modum ad eum minime pertinere; eum non esse *literalem*, luce clarius est; igitur non relinquitur, nisi ut ad accommodatum quem vocant sensum eum ablegamus. Iam nemo mirabitur, nos in interpretatione sensum accommodatum penitus negligendum esse censere.

LIBER IOB

PROLOGUS

(CAP. 1 ET 2.)

ARG. — Describitur Iobi probitas et prospera fortunae et familiae conditio (1, 1-3). Cuius sincera pietas cum a diabolo in dubium vocetur, Deus illam tentatione probari permittit (1, 6-12); quare uno die non solum omnibus fortunis, verum etiam ipsis liberis spoliatur. Manet tamen firmus et constans in pietate (1, 13-22). Quod cum diabolus iterum simulatae pietatis specie fieri calumniaretur, ne scil. gravius quid ei infligeretur et ipse in vita (quod homini est carissimum) discrimen adduceretur, novo probationis genere i. e. morbo teterrimo atque molestissimo Iobi pietas sincera exercetur, quam contra ipsius uxoris prava consilia egregie tuerit (2, 4-10). Conveniunt ad eum solatio erigendum tres eius amici, attamen cruciata Iobi vehementissimo perspecto stupore perculsi inter maxima tristitia signa tacent (2, 11-13).

a) Iobi eiusque familiae conditio 1, 1-5.

Dilucide et quae in hac parte contineantur et quo tendant, *OI.* explanat: « in prima haec parte iusti nomen ac regionem Scriptura indicat ac primum auditorem praemuniens, animi eius pulchritudinem describit, nt iuxta illam viri existimationem in nulla re perturbatus sed firmiter de eius iustitia sibi persuadens et quae ab eo dicuntur audiat; addit deinde, quemadmodum et multa et praeclera sobole ornatus fuerit et bonis omnibus quae homines felices reddunt, affluxerit. Doct praeterea filiorum eius concordiam et fraternalm caritatem, patris item curam et numinis divini cultum, quantaque cum sollicitudine quae sibi erant carissima educarit, omnem scil. providentiam adhibendo, et quae ab illis per cogitationem et contra voluntatem peccata committebantur, sacrificiis et precibus ad Deum expiando ».